

EKOBLADET

EKOMUSEUM BERGSLAGEN • MÄNNISKA – MILJÖ – LANDSKAP

Mat & turism

Matens betydelse för turismen kan inte nog överskattas. Utländska besökare som reser i Sverige vill gärna prova den typiskt svenska maten. Vi svenskar är ju likadana när vi reser i andra länder. Vi vill också gärna äta den typiskt lokala maten, mumsa och prova oss fram. Matminnen är också något man samlar på.

Ett vinnande koncept bland krögare i Sverige borde alltså vara att satsa mer på den goda svenska husmanskosten.

Det handlar om omsorg om råvaran, om färgen på tallriken, om smaker och dofter – ja allt det som bidrar till en matupplevelse som följer med hem och som dröjer kvar i minnet långt efteråt...

Ekomuseum arbetade just därför med mat i "Slow Food"-projektet för några år sedan. Vi ville slå ett slag för svensk mat på lokala råvaror. Det blev starten på de årligen återkommande Matdagar, som idag drivs av VBU, hotell- & restaurangprogrammet i Smedjebacken och med stöd av kommunen. Det är skolelever som tävlar i matlagning och de är mycket uppfinningsrika.

VÄLKOMMEN! till Smedjebackens Folkets Hus lördag 27 sep.

Matdagen 2008 • kl 10-15

Det blir mattävling, avsmakning, matmessa mm. Årets tema är naturligtvis husmanskost!

Inbjuden gäst är Bengt af Klintberg, han med skrönorna om rättan i pizzan! Han är också bra på svamp.

Christina Lindeqvist

Med stekpanna i högsta hugg förbereder Ulla Fredriksson, 72 år från Riddarhyttan lunch på Röda Jorden för en skolklass, som är här för att prova på att göra järn av rödjord liksom man gjorde just på denna plats redan för 2500 år sedan.

FOTO CHRISTINA LINDEQVIST

Järnladyn på Röda Jorden

Första söndagen i augusti varje år är det "Röda Jordens Dag".

Då inbjuds allmänheten att göra järn av rödjord på antikt vis.

Ulla Fredriksson är sedan ca fem år den som styr upp verksamheten runt Röda Jorden, en av Ekomuseums många besöksmål. Det är en krets av ideellt arbetande människor inom hembygdsföreningen i Riddarhyttan, som pratar ihop sig om vad som ska göras.

Ulla dök upp på platsen av pur nyfikenhet i samband med Riksantikvarieämbetets utgrävningar i början på 1980-talet.

Hon jobbade med barn och såg möjligheter. Hennes naturliga pedagogiska fallenhet kom också till nytta i den guidentbildning som följde. Ulla blev "ekomuseiguide" och har under många år genomfört visningar på Röda Jorden.

Hon bor granne med Lienshytte masugn i Riddarhyttan, ett annat Ekomuseumobjekt, som hon årligen visar varje onsdag kl 18 under sommaren.

Ulla tar emot bokningar för en järndag på Röda Jorden för skolor och företag. Det kostar 6000 kr och lite mer om lunch ska ingå, telefon **0222-133 30**.

FOTO CHRISTINA LINDEQVIST

Klenshyttan med rostugns pipa till vänster och masugn i byggnaden till höger. Rådstugans grundmur av slaggsten syns i mitten, överbyggnaden och taket är sedan länge borta. Hyttan restaurerades i slutet på 1970-talet. Riksväg 50 fr Ludvika mot Örebro passerar intill Klenshyttan, som därför blivit en populär rastplats.

Undre bilden visar masugnskransen, dvs toppen på masugnen. En trappa leder dit upp. Det var arbetsplats för de som fyllde masugnen med järnmalm, träkol och kalk.

Anna Karin Fändrik till vardags rektor för VBU i Smedjebacken, har sedan 2001 varit engagerad i aktiviteter runt hyttan och har sedan dess hand om visningarna under ett antal kvällar i juli varje år.

Klenshyttan

Mellan Ludvika och Grängesberg ligger Klenshyttan, en gammal bergsmanshytta – idag en välbesökt rastplats för vägförare.

Ännu för hundra år sedan var järnproduktionen i full gång i Klenshyttan, som är en typisk bergsmanshytta bevarad pga restaurering på 1970-talets slut med stöd från Riksantikvarieämbetet.

Hyttan har rötter i 1600-talet och ägdes av ett flertal bergsmän gemensamt. Runt hyttan ligger också flera gamla fina bergsmansgårdar.

I mitten av 1800-talet köpte Hagge bruk in sig i hyttan. På 1870-talet drogs järnvägen förbi byn och transporten av tackjärnet underlättades betydligt. Järnproduktionen blev än mer lönsam och en ny masugn byggdes därför 1882.

Masugnen blåstes ned först 1920 och driften upphörde därefter helt. En epok

avslutades definitivt under dessa år i Bergslagen. En småskalig och utspridd järntillverkning med många små enkla enheter övergick så till sist till den redan uppbyggda storskaliga och betydligt modernare järnindustrin.

Men hyttbyggnaderna stod kvar och påminde om gamla tider. De människor med egna levande minnen av arbetet vid hyttan finns inte längre i livet. Kvar finns deras berättelser och deras historia.

Hyttan ägs idag av Ludvika kommun.

FOTO CHRISTINA LINDEQVIST

Bräntjärnstorpet är ett av Ludvika kommuns elva ekomuseiobjekt. Torpet är i privat ägo men visas för intresserade besökare av Nils Holmdahl på Rikkenstorp, 0240-66 23 51.

Bräntjärn

Bräntjärn gör idag skäl för sitt namn. Skogen intill tjärn och torp drabbades hårt av skogsbrand i juni 2008.

Det lilla torpet vid Bräntjärn norr om Ludvika i Grangärde finnmark klarade sig med en hårsån från den svåra skogsbranden som drabbade den närliggande skogen under värmeböljan i juni 2008. Ca 50 meter från stugan lyckades brandmännen hejda elden.

En dryg månad efter branden lyser marken, stubbarna och trädstammarna kolsvarta och blänkande i duggregnet. Brandlukten känns ännu stark i näsan.

Torpet i sin gröna glänta med svartbränd skog på sin ena sida beboddes vid 1800-talets slut av änkan Anna-Stina Knas med sina fem barn. Ett av barnen blev far till diktaren Dan Andersson.

FOTO CHRISTINA LINDEQVIST

Strömsholms slott

Stiftelsen Ekomuseum Bergslagen förlade sin årsstämma till Strömsholm den 30 maj med efterföljande lunch dukat utomhus i 1700-tals stil i den vackra slottsparken. Arrangemang med utsökt mat av Kolbäcks gästgiveri.

Det nya ekomuseets ledare Rafal Plezia, tidsenligt klädd i cistercienserkåpa, står framför entrén till det blivande besökscentret. Till höger om honom Barbara Kazior från Krakow, ansvarig för samordningen av Polens ekomuseer.

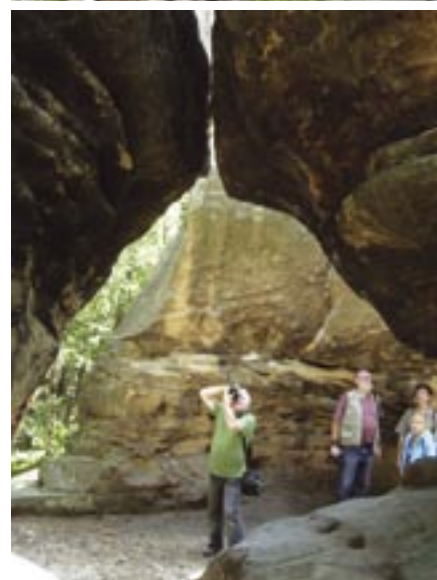

FOTO CHRISTINA LINDEQVIST

Klostrets fasad mäter hela 223 m. Här finns praktfulla barocksalar från 1600-talet. Kyrkan byggdes på 1300-talet i gotisk stil och används idag ibland till konserter.

Klostret i Lubiaz

Lubiaz är en by vid floden Oder i sydvästra Polen i det fd tyska Niederschlesien, som blev polskt område efter andra världskriget. Byn har växt fram runt ett av Europas största kloster Leubus, som grundades av cistercienserorden 1175 och kom att vara fram till 1810. Därefter övergavs klostret och kom att användas till sinnessjukhus och militärförläggning i olika perioder fram till idag, när kulturintressen har tagit över och restaurering av klostrets alla delar har påbörjats.

Klostret är nu på väg att bli ett kulturcentrum och även en plats för ett blivande ekomuseum med floden Oder som viktig turistled.

FOTO CHRISTINA LINDEQVIST

Utsikt från torget i Lanckorona strax söder om Krakow. Ögonen följer ett nästan helt uppodlat böljande jordbrukslandskap, där ett småskaligt jordbruk ännu bedrivs efter gamla principer av ekologisk karaktär.

Långt bort i fjärran börjar bergskedjan Karpaterna att höja sig.

Lanckorona

Ekomuzeum Lanckorona har sitt centrum i byn med samma namn. Husen ligger runt ett gammalt torg berömt för sin handel, som hade sin storhetstid på 1600-talet och vars framgång tog slut då

svenska armén drog genom landskapet, skövlade och brände några år runt 1655. Detta minne är ännu levande och står att läsa om på skyltar om byns historia.

Ekomuseet har 16 besöksmål utspridda runt byn och driver i egen regi ett besökscentrum med museum, butik och café i två hus på torget.

Geotour 2008

I Krakow genomfördes i slutet på juni en konferens om geoturism ”Geotour 2008”. Vård för konferensen var AGH-University of Science & Technology. Flest deltagare kom från Östeuropa.

En dag inbjöds till en geoturistisk excursion i buss söderut mot Karpaterna, den bergskedja som avgränsar Polen mot Slovakien och Ukraina.

Det blev besök på djupet i en fint iordningsställd saltgruva i Bochnia. Därefter besöktes en medetida träkyrka i Lipnica Murowana, ett UNESCO världsarv, se översta bilden. Kyrkan undgick mirakulöst förstörelse under svenska arméns härjningar på 1600-talet! Dagen avslutades med märkliga och berömda sandstensformationer i ett skogsparti väster om byn Lipnica Murowana.

FOTO CHRISTINA LINDEQVIST

FOTO CHRISTINA LINDEQVIST

Fröå gruva

På Åreskutans östra sluttning i Jämtland ligger en gammal koppargruva, där brytningen inleddes i mitten av 1700-talet sedan Anna Larsdotter från Björnänge år 1744 hittat kopparmalm på sin väg över fjället till Huså gruva.

Fröå gruva togs över av en ideell förening år 1984 som sedan dess rustat upp miljön. Ett vattenhjul 9,5 m i diameter med en 180 m lång stånggång med träpumpar i det ursprungliga gruvhålet har rekonstruerats samt en sinnrik vattentillförsel till hjulet helt unik i sitt slag. Ett imponerande arbete och ett intressant besöksmål. www.froagruva.nu

Klackberg

Ett naturreservat invigdes i Klackberg utanför Norberg i maj.

Landshövdingen klippte bandet.

Den 25 maj invigdes Klackbergs naturreservat i Norberg under stora festligheter och ett digert program med bl a nykomponerad musik av Torbjörn Grass.

Naturreservatet är ett resultat av ett lokalt ideellt engagemang med stöd av Norbergs kommun.

Klackberg har en rik växtlighet pga den kalkrika berggrunden, vilket gör området skyddsvärt. Dessutom finns järn vilket gjort att man här brutit både järnmalm och även kalk alltsedan medeltiden.

På bilden intill ses fr vänster riksdagsman, fd kommunalrådet i Norberg Kent Persson (v), landshövding Mats Svegfors och nuvarande kommunalrådet Kenneth Östberg (s).

Geologins dag • 13 september •

I november 1999 togs initiativet till "Geologins dag" av Svenska Nationalkommittén för Geologi vid Kungliga Vetenskapsakademien. Syftet är att lära sig mer om geovetenskap, om jord, berg och vatten, dvs våra naturresurser.

I Ekomuseum har Geologins dag anammats både 13 och 14 september:

Lördag 13 sept

Karmansbo smedja kl 10-14
Visning av smedja o mineralsamling
Geologi på Gågatan, Ludvika kl 10-14
Västerbergsslagens Geologiska förening

Söndag 14 sept, obs!

Norbergs gruvmuseum kl 13-16
Visning av museum o mineralsamling
Aktiviteter på Stollberg kl 10-14
Mineralletning, kaffe i stenhuset,
historisk rundvandring kl 11 o 13
arr: Väster Silfbergs Vänner
Geologisk exkursion till Stollberg,
samling Ludvika Gammelgård kl 10
arr: Västerbergsslagens Geologiska förening,
Evald Persson 0240-150 69.

Detaljinfo: www.geologinsdag.nu.

Föredragsserie om naturen

KARL-ERIK PERHANS
gästar Ekomuseum med fyra intressanta föredrag om naturen och dess resurser.

Karl-Erik Perhans är naturgeograf, läroboksförfattare och fd lärare vid Stockholms Universitet.

Plats: Ludvika Gammelgård
Fritt inträde

Kaffe + smörgås finns för 40 kr
Försäljning av litteratur, fossil och pedagogiska stensamlingar.

Onsdag 22 okt kl 17-19

"Den rörliga jordytan. Jordbävningar och vulkanutbrott"

Onsdag 19 nov kl 17-19

"Mineral och bergarter i samhällets tjänst"

Till våren 2009 avslutar vi serien med följande två föredrag:

"Det svenska naturlandskapet"

"Det svenska istida landskapet"

Föredragen är ett led i Bergslagsstatens utveckling och kan inspirera till att utveckla natur- och geoturism.

Föredragsserien passar även som fortbildning för lärare.

Intresseanmälan skickas till:

christina@ekomuseum.se

För info ring Christina Lindeqvist, tfn 0240-66 30 82 eller 0705-94 06 65

EKOMUSEUM BERGSLAGEN
Nils Nils gata 7 • 771 53 Ludvika
Tfn 0240-66 30 82 • Fax 0240-748 60
E-post: info@ekomuseum.se
www.ekomuseum.se

Ansvarig utgivare & redaktör
Christina Lindeqvist